

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗА ЯКІСТЮ ТА БЕЗПЕЧНІСТЮ КОРМІВ, КОРМОВИХ ДОБАВОК І ПРЕМІКСІВ В УКРАЇНІ

М.П. Остапюк, здобувач*

Н.А. Меженська, кандидат ветеринарних наук

О.М. Якубчак, доктор ветеринарних наук, професор*

Гармонізовано систему стандартного та розширеного ветеринарно-санітарного контролю за програмою вибіркового контролю кормів, кормових добавок і преміксів вітчизняного виробництва та імпортованих в Україну відповідно до європейських та міжнародних вимог.

Корми, кормові добавки, премікси, система контролю, стандартний ветеринарно-санітарний контроль, вибірковий розширений ветеринарно-санітарний контроль.

Досягнення благополуччя здоров'я тварин та їх високої продуктивності, а також отримання безпечної та якісної продукції тваринного походження неможливе без використання у годівлі продуктивних тварин високоякісних та безпечних кормів.

Головні засади регулювання безпечності та якості містяться в Законі України "Про безпечність та якість харчових продуктів" [2], Регламенті (ЄС) Європейського парламенту і Ради № 178/2002 [4], в яких висвітлено загальні принципи та вимоги правових норм у галузі харчових продуктів та кормів зокрема.

Питання контролю безпечності та якості кормів для тварин завжди було актуальним у роботі служби ветеринарної медицини країни. Постачання населенню безпечних харчових продуктів тваринного походження, підконтрольними державній ветеринарній та фітосанітарній службі, можливе за умови функціонування надійної системи контролю за безпечністю та якістю кормів і харчових продуктів.

Мета дослідження – гармонізація системи стандартного та розширеного ветеринарно-санітарного контролю за програмою вибіркового контролю кормів, кормових добавок і преміксів вітчизняного виробництва та імпортованих в Україну відповідно до європейських та міжнародних вимог.

Матеріали і методи дослідження. Основоположними нормативно-правовими актами з питань організації державного контролю кормів для тварин в ЄС є Регламент Комісії (ЄС) № 575/2011 від 16 червня 2011 року про Каталог харчової сировини [5], Рішення Комісії від 20 травня 1994 року про зменшення частоти виконання фізичних перевірок вантажів деяких продуктів з третіх країн відповідно до Директиви Ради ЄС 90/675

[6], Директива Комісії 2003/7/ЄС від 24 січня, якою додаються зміни до застосування кантаксантину у кормах згідно з Директивою Ради 70/524/ЄС [1], Рішення Комісії від 16.06.2011, що додають зміни до додатка Директиви 2002/32/ЄС Європейського парламенту і Ради щодо небажаних речовин у кормах для тварин від 7 травня 2002 року [7]. Вимоги цих нормативно-правових актів враховано під час розроблення Програми стандартного та вибіркового розширеного ветеринарно-санітарного контролю кормів, кормових добавок і преміксів в Україні.

Результати й обговорення дослідження. Програма стандартного та вибіркового розширеного ветеринарно-санітарного контролю встановлює необхідні вимоги до безпечності всієї кормової продукції (кормова сировина, готові корми, кормові добавки і премікси), призначеної для годівлі продуктивних і непродуктивних тварин, що виробляються суб'єктами господарювання та ввозяться (імпортуються) для обігу на території України згідно з Переліком кормів для тварин, на які поширюються вимоги Програми стандартного та вибіркового розширеного ветеринарного контролю кормів, підконтрольних ветеринарній службі.

Стандартний ветеринарно-санітарний контроль кормів, кормових добавок і преміксів, підконтрольних ветеринарній службі, передбачає перевірку супровідних документів та огляд вантажу.

Під стандартний ветеринарно-санітарний контроль підпадають:

- усі вантажі з кормами, кормовими добавками і преміксами, що імпортуються в Україну;
- корми, кормові добавки і премікси, що виробляються в Україні;
- корми, кормові добавки і премікси, що перебувають в обігу.

Стандартний ветеринарно-санітарний контроль усіх вантажів з кормами, кормовими добавками і преміксами, що імпортуються в Україну, здійснюється на призначених прикордонних інспекційних постах відповідно до “Порядку пропуску вантажів, підконтрольних Службі державної ветеринарної медицини, через державний кордон України” [3].

Стандартний ветеринарно-санітарний контроль кормів, кормових добавок і преміксів, що виробляються та перебувають в обігу в Україні, здійснюється у межах проведення державного ветеринарно-санітарного нагляду.

Вибірковий розширений ветеринарно-санітарний контроль кормів, кормових добавок і преміксів проводиться з урахуванням ризиків у ході виробництва (виготовлення), транспортування, реалізації та зберігання. Основними критеріями, які застосовуються під час розробки Програми вибіркового розширеного ветеринарно-санітарного контролю були:

- захворювання людей, пов'язані із вживанням продукції тваринного походження, отриманої від тварин, яким згодовували небезпечні та неякісні корми;
- захворювання тварин на кишкові інфекції та кормові отруєння, що пов'язані зі згодовуванням тваринам небезпечних та неякісних кормів;
- вірогідність недотримання належної сільськогосподарської, виробничої або гігієнічної практик під час виробництва, у т.ч.

вирощування, заготівлі, зберігання, транспортування або реалізації кормів, кормових добавок і преміксів;

- відсутність системи HACCP на суб'єктах господарювання, що виробляють корми, кормові добавки і премікси;

- відсутність системи простежуваності під час виробництва кормової продукції та її обігу на ринку;

- відсутність виробничого ветеринарно-санітарного контролю під час виробництва кормової продукції;

- загроза для здоров'я тварин через консервування, зберігання, пакування або транспортування корму;

- виготовлення кормової продукції із завідомо непридатних кормових інгредієнтів;

- порушення рецептури виготовлення кормів, кормових добавок і преміксів;

- порушення технології виробництва кормів, кормових добавок і преміксів;

- недотримання технологічних режимів виробництва кормів, кормових добавок і преміксів;

- відсутність підтвердження про безпечність та якість кормової продукції, отриманої внаслідок проведення випробувань у державних лабораторіях ветеринарної медицини;

- епізоотична ситуація;

- результати державного моніторингу показників безпечності кормів, кормових добавок і преміксів;

- заготівля кормів поблизу промислових підприємств або геохімічних районів з підвищеним рівнем вмісту контамінантів техногенного походження;

- виявлення очевидних порушень санітарних заходів під час здійснення прикордонного контролю вантажів з кормовою продукцією;

- виявлення фактів відповідного маркування вантажів з кормовою продукцією;

- дані поточного державного нагляду та контролю за виробництвом, у т.ч. вирощуванням, заготівлею, зберіганням, транспортуванням або реалізацією кормів;

- повідомлення за системою термінового попередження щодо харчових продуктів і кормів (повідомлення RASFF).

Розширений ветеринарно-санітарний контроль усіх вантажів з кормами, кормовими добавками і преміксами, підконтрольних ветеринарній службі,

що завозяться на територію України, здійснюється на митницях за місцем призначення вантажу відповідно до "Порядку прикордонного ветеринарного контролю вантажів продуктів, підконтрольних ветеринарній службі, що завозяться на територію України" [3].

Розширений ветеринарно-санітарний контроль вантажу проводиться у разі, якщо його визначено для проведення останнього в межах "Спеціально визначеного відсотка вантажів, що являють ризик для

здоров'я тварин і підлягають обов'язковому розширеному ветеринарно-санітарному контролю за програмою вибіркового контролю кормів”.

Обов'язковий розширений ветеринарно-санітарний контроль згідно з програмою вибіркового контролю, застосовується протягом календарного року до спеціально визначеного відсотка вантажів, який затверджується Головним державним інспектором ветеринарної медицини України до початку кожного календарного року на підставі даних моніторингу та розширеного контролю.

Якщо вантаж, призначений для розширеного ветеринарно-санітарного контролю, то виконуються лабораторні дослідження кормів, кормових добавок і преміксів відповідно до встановлених нормативів, зокрема:

- органолептичні та фізико-хімічні дослідження, у т.ч. на вміст сторонніх та шкідливих домішок;

- хіміко-токсикологічні дослідження з визначення токсичних елементів, пестицидів, мікотоксинів, гістаміну, залишків ветеринарних препаратів та інших забруднюючих речовин тощо;

- гістологічні дослідження з ідентифікації компонентів (складників) готового корму, а також з визначення тканин тваринного походження – жуйних тварин, свиней, курей та м'ясоїдних;

- молекулярно-генетичні дослідження з визначення та ідентифікації генетично модифікованих організмів;

- мікробіологічні дослідження з визначення показників безпечності та гігієни процесу виробництва, зокрема КМАФАнМ, БГКП, стафілококів, сульфідредуючих клостридій, лістерії моноцитогенес, інших патогенних мікроорганізмів тощо;

- радіологічні дослідження.

Лабораторні дослідження за програмою розширеного ветеринарно-санітарного контролю кормів, кормових добавок і преміксів здійснюють державні лабораторії ветеринарної медицини, уповноважені на проведення відповідних випробувань (досліджень) в установленому чинними нормативно-правовими актами порядку.

Для оцінки показників безпечності та якості кормів, кормових добавок і преміксів використовуються методи аналізу, акредитовані в Національному Агентстві з акредитації України або відповідній закордонній системі акредитації.

Для вантажів, підконтрольних ветеринарній службі, що виробляються на території України і призначені для годівлі тварин, встановлюється періодичність контролю показників безпечності та якості кормів, кормових добавок і преміксів, з урахуванням ризиків у ході виробництва, транспортування, реалізації та зберігання за програмою вибіркового ветеринарно-санітарного контролю:

- 1 – один раз на рік (I);

- 2 – один раз на півроку (II);

- 3 – один раз на квартал (III);

- 4 – вибірково – один раз на рік.

У випадку отримання позитивних результатів, переходять до посиленого контролю: проводять дослідження п'яти партій поспіль, вироблених протягом п'яти окремих дат. Якщо позитивний результат підтверджується, до підприємства та виробленої кормової продукції вживають заходи відповідно до вимог чинного законодавства. У разі отримання негативних результатів переходять від посиленого контролю продукції до попередньо визначеного.

Для вантажів, підконтрольних ветеринарній службі, що виробляються на території України та призначені для експорту, кожен вантаж підлягає розширеному ветеринарно-санітарному контролю.

Дослідження проводяться за показниками відповідно до нормативно-правових актів в Україні та вимог країни-імпортера.

Якщо підприємство-виробник спроможне довести дієвість системи аналізу ризиків та контрольних критичних точок (НАССР) під час виробництва кормів, кормових добавок і преміксів, що підтверджується результатами державного ветеринарного контролю та нагляду, незмінністю сировинної бази, наявністю акредитованої лабораторії та має належну історію поставок, то у такому випадку періодичність розширеного ветеринарного контролю може бути зменшена рішенням Головного державного інспектора ветеринарної медицини України до рівня, встановленого для продуктів, що виробляються на території України і призначені для внутрішнього споживання.

Відповідно до чинного законодавства України, для підтримання пропорційності між ступенем ризику та частотою лабораторних досліджень, перелік показників безпечності, а також періодичність (спеціально визначений відсоток) лабораторних досліджень, що виконуються в рамках програми розширеного контролю, можуть бути змінені Головним державним інспектором ветеринарної медицини України з відповідним обґрунтуванням на підставі критеріїв для складання програми вибіркового ветеринарного контролю та за доступності нової інформації щодо результатів аналізу ризику (наприклад: спалахи харчових інфекцій; за результатами державного моніторингу залишків забруднюючих речовин та шкідливих речовин, розширеного ветеринарного контролю за попередні роки).

Офіційний контроль має здійснюватися з тією ж самою ретельністю до харчових продуктів та кормів, які експортуються, реалізуються в межах країни та імпортуються.

Програма не поширюється на корми та кормові добавки домашнього приготування, не призначені для реалізації.

Висновки

Гармонізація системи контролю показників безпечності та якості кормів для тварин вітчизняного виробництва та імпортованих в Україну відповідно до європейських та міжнародних вимог допоможе забезпечити надійний захист здоров'я тварин та людей, посилити засади ринкових

інститутів та підвищити спроможність української економіки витримувати конкурентний тиск в умовах глобалізації світової економіки.

Список літератури

1. Директива Комісії 2003/7/ЄС від 24 січня, якою вносяться зміни до застосування кантаксантину в кормах згідно з Директивою Ради 70/524/ЄС.
2. Закон України "Про безпечність та якість харчових продуктів" – № 2809-IV від 06.09.2005.
3. Порядок пропуску вантажів, підконтрольних Службі державної ветеринарної медицини, через державний кордон України, затверджений Наказом Головного державного інспектора ветеринарної медицини України від 27.12.1999 № 49 та зареєстрований у Міністерстві юстиції України 10 січня 2000 р. за № 9/4230.
4. Регламент (ЄС) Європейського Парламенту і Ради від 28.01.2002 р. № 178/2002, що встановлює загальні принципи і вимоги законодавства щодо харчових продуктів, створює Європейський орган з безпеки харчових продуктів і що встановлює процедури у питаннях, пов'язаних із безпекою харчових продуктів.
5. Регламент (ЄС) № 575/2011 від 16 червня 2011 року про Каталог харчової сировини.
6. Рішення Комісії від 20 травня 1994 року про зменшення частоти виконання фізичних перевірок вантажів деяких продуктів з третіх країн відповідно до Директиви Ради ЄС 90/675.
7. Рішення Комісії від 16.06.2011, що вносить зміни до додатка Директиви 2002/32/ЄС Європейського парламенту і Ради щодо небажаних речовин у кормах для тварин від 7 травня 2002 року.

Гармонизирована система стандартного и расширенного ветеринарно-санитарного контроля в рамках программы выборочного контроля кормов, кормовых добавок и премиксов отечественного производства и импортированных в Украину в соответствии с европейскими и международными требованиями.

Корма, кормовые добавки, премиксы, система контроля, стандартный ветеринарно-санитарный контроль, выборочный расширенный ветеринарно-санитарный контроль.

Harmonized system of standard and advanced veterinary control program for selective control of feed, feed additives and premixes domestically produced and imported in Ukraine in line with European and international standards.

Feed, feed additives, premixes and control system, standard veterinary-sanitary control, selective advanced veterinary and sanitary control.